

Л. І. Мазука

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ МЕШКАНЦІВ КРИМУ В КОРДИНАТАХ КУЛЬТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ

У статті, на основі соціологічних досліджень, проведених Центром Разумкова наприкінці 2008 р. в АР Крим та Севастополі, висвітлюється специфіка мешканців Криму за рахунок визначеної культурної традиції у зв'язку з характеристиками їхнього соціального статусу. Очевидність цих характеристик сприяє змінам релігійної ідентичності в контексті підходу загальної національної ідентичності.

Ключові слова: культурна традиція, релігійна ідентичність, національна ідентичність.

L. I. Mazuka

THE SELFIDENTIFICATION OF CRIMEA'S RESIDENTS IN THE FRAMES OF THE CULTURAL TRADITION

The author, on the ground of the sociological studies which were conducted by Razumkov Centre at the end of 2008 in AR Crimea and Sevastopol', highlights the specificity of Crimea's residents' ascribing to the definite cultural tradition in correlation with their social status' characteristics. Those characteristics are made apparent, which promote the changes of the regional identity in the context of the common national identity's approaching.

Key words: cultural tradition, regional identity, national identity.

Останнім часом специфічний процес формування регіональної кримської ідентичності, його вплив на стабільність суспільно-політичної та етнокультурної ситуації Криму перебуває під значною увагою фахівців як в Україні, так і за її кордонами. Ставлення громадян до тієї чи іншої культурної традиції є однією із основних складових самоідентифікації. Тому актуальним представляється окреслення особливостей самоідентифікації мешканців Криму в координатах культурної традиції.

У статті на підставі результатів соціологічного дослідження,

проведеного Центром Разумкова наприкінці 2008 року в АР Крим та Севастополі¹, дається специфіка віднесення себе мешканцями Криму до певної культурної традиції у взаємозв'язку з характеристиками їх соціального статусу, виявляються ті особливості, що можуть сприяти змінам регіональної ідентичності в контексті наближення до спільної національної ідентичності.

Культурна традиція – один із механізмів за допомогою яких здійснюється людська діяльність. Вона складається як соціальна форма передачі людського досвіду. Традиція пов'язана з усіма видами культури. Її можна розглядати у зв'язку з такими видами діяльності, як ідеологічна, цілісно-орієнтаційна, політична. Така діяльність спрямована на формування і розвиток суспільної свідомості, на вироблення суспільних ідеалів.

Характерно, що кожна з національних культурних традицій, представлених в АР Крим – українська, російська, кримськотатарська – має більше число тих, хто себе до неї відносить, ніж тих, хто вважає, що вона переважатиме у Криму через 20-25 років, причому така картина так чи інакше спостерігається в кожній з національно-етнічних груп. З усіх згаданих культурних традицій лише загальноєвропейська має більше число тих, хто прогнозує її переважання в майбутньому, ніж тих, хто сьогодні вважає себе її послідовником.

Більшість (55,5%) кримчан і понад дві третини (66,7%) жителів Севастополя відносять себе до російської культурної традиції; відповідно 14,6% і 18,9% – до радянської. До української – 8,6% і 4,9%. Кримськотатарська культурна традиція представлена у Криму відчутно більшою мірою (8,3%), ніж у Севастополі (0,7%). За національною ознакою, до російської культурної традиції зараховують себе більшість (69,9%) росіян і відносна більшість (43,5%) українців. До української традиції віднесли себе дещо більше п'ятої частини (21,6%) українців і по 4% росіян та кримських татар.

І серед українців, і серед росіян досить значним є відсоток тих, хто асоціює себе з радянською культурною традицією –

¹ Соціологічне дослідження було проведене соціологічною службою Центру Разумкова в АР Крим та Севастополі з 18 жовтня до 9 листопада 2008 року. Опитано 6891 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки – 1,2%.

16,5% і 15%, відповідно. Серед українців також порівняно значний відсоток (10,7%) тих, хто зараховує себе до загальноєвропейської культурної традиції (серед росіян – 6%).

Натомість серед кримських татар абсолютна більшість (84,2%) засвідчили свою прихильність кримськотатарській культурній традиції. Лише незначні частки представників цієї національної групи визнали свою належність до інших культурних традицій: приблизно по 4% – до російської, радянської та української, близько 3% – до загальноєвропейської.

На думку кримчан, переважання російської культурної традиції у майбутньому буде зменшуватися, насамперед – на користь загальноєвропейської культурної традиції.

Так, лише 40,6% кримчан (проти теперішніх 55,5% послідовників російської культурної традиції) і 52,6% жителів Севастополя (проти 66,7%) вважають, що російська культурна традиція переважатиме у Криму і в майбутньому. Другу позицію посіла загальноєвропейська культурна традиція: її переважання прогнозують 13,9% кримчан і 7,3% севастопольців; третю – українська (відповідно 6% і 3,3%).

При цьому, переважання російської культурної традиції в майбутньому передбачають майже половина (49,7%) росіян і відносна більшість (34,6%) українців. Натомість відносна більшість (35,9%) кримських татар переконані, що переважатиме кримськотатарська культурна традиція.

Друге місце за чисельністю в кожній національній групі займають ті, хто вважає, що в майбутньому у Криму переважатиме загальноєвропейська культурна традиція – 16,8% українців, 11,1% росіян, 16,5% кримських татар. Переважання української культурної традиції передбачають 12,1% українців, 3,7% росіян і 3,1% кримських татар.

Відносну більшість, понад чверть, тих, хто належить до української культурної традиції становлять особи 60 і більше років. На другому місці за чисельністю молодь (21,6%). Розподіл між іншими віковими групами досить рівномірний. Більшість – це люди з середньою або середньою спеціальною освітою (60,3%). Близько чверті (24,7%) мають вищу або незакінчену вищу освіту, 15,0% – неповну середню.

Серед осіб, які визнали свою належність до загальноєвропейської культурної традиції відносно більшість, близько третини (31,5%), становить молодь віком 18-29 років. Близько п'ятої частини тих, кому 40-49 років (19,1%), і тих, кому 60 і більше років (18,1%). Представники інших вікових категорій складають кожна трохи понад 15%. Понад половину (56,9%) становлять особи з середньою або середньою спеціальною освітою. Майже третина (32,3%) мають вищу або незакінчену вищу освіту, 10,8% – неповну середню.

Серед тих, хто визнав свою належність до радянської культурної традиції відносно більшість (38,3%) складають люди літнього віку. Близько чверті (24,8%) – особи віком 50-59 років. Молоді лише 8,7%. Загалом кожна старша вікова група є чисельнішою за попередню. Більшість (63,6%) мають середню або середню спеціальну освіту. Близько чверті (23,7%) – вищу або незакінчену вищу, 12,7% – неповну середню.

Молодь є найчисельнішою віковою групою серед представників кримськотатарської, загальноєвропейської і російської культурних традиції. Найменше молоді серед представників радянської культурної традиції. Водночас серед них найчисельнішою віковою групою є літні люди (60 років і старші). Вони переважають, хоча й не такою мірою, серед представників української культурної традиції. Цей чинник не може не турбувати українських політиків, які переймаються поширенням на Кримському півострові української культурної традиції.

В усіх групах, визначених за належністю культурної традиції, більшість мають середню або середню спеціальну освіту. Найбільше таких серед представників кримськотатарської культурної традиції, найменше – серед представників загальноєвропейської. Водночас серед останніх, як і серед представників російської культурної традиції, більший, порівняно з іншими групами, відсоток осіб з вищою освітою. Найменше таких серед представників кримськотатарської культурної традиції.

Пенсіонерів найбільше серед представників радянської культурної традиції, найменше – серед представників кримськотатарської і загальноєвропейської. Серед представників кримськотатарської культурної традиції найбільше підприємців, ква-

ліфійованих робітників і домогосподарок, однак – і безробітних, водночас найменше службовців. Серед представників радянської культурної традиції найменше учнів і студентів, оскільки в цій групі переважають особи старших вікових категорій.

Як зазначалося вище, культурна традиція включає в себе всі види культури. Під культурою ми розуміємо ставлення реципієнтів до культурної спадщини (літератури, музики, театру тощо). Відносно більшість, чверть тих, хто визнав свою належність до російської культури, становить молодь віком 18-29 років, п'яту частину – люди літнього віку, 19,4% – це ті, кому 40-49 років, 17,3% – особи у віці 30-39 років, решта – особи у віці 50-59 років. Більшість (63,7%) мають середню або середню спеціальну освіту. Близько третини (30,0%) – вищу або незакінчену вищу, 6,3% – неповну середню.

Серед представників кримськотатарської культури відносно більшість, близько третини (31,6%) становить молодь віком 18-29 років. Понад п'яту частину (21,5%) становлять ті, кому 40-49 років. Близько п'ятої частини (19,4%) складають люди віком 30-39 років. Найменше (15,4%) тих, кому 50-59 років. Більшість (71,0%) мають середню або середню спеціальну освіту. Близько п'ятої частини (18,8%) – вищу або незакінчену вищу. Десята частина (10,1%) – неповну середню.

Виходячи з цього можна дійти висновку про те, що сьогодні ключовим питанням є перенесення акцентів з етнічних, мовних, релігійних проблем, які існують на Кримському півострові, на питання формування спільної громадської позиції мешканців Криму в загальноукраїнському контексті та забезпечення інтеграції регіональної кримської ідентичності в загальнонаціональну політичну ідентичність. Задля цього необхідно:

– розглянути питання створення у містах Сімферополі та Севастополі інформаційно-культурних центрів для вивчення української мови та літератури, вжити заходів для їх належного матеріально-технічного забезпечення;

– розробити конкретні заходи щодо формування відповідного запиту та поліпшення вивчення державної та мов національних меншин у загальноосвітніх навчальних закладах АР Крим;

- переглянути навчальні плани і програми, а також підручники для середніх та вищих навчальних закладів з метою забезпечення подання всебічної та об'єктивної інформації про Україну, АР Крим як невід'ємну складову частину України, міжнародні відносини та їх роль у забезпеченні додержання прав людини і громадянина, розвитку національної самобутності усіх народів, зміцнення держави;
- розробити програму культурно-освітніх обмінів школярами і студентами між середніми і вищими навчальними закладами АР Крим, міста Севастополя та інших регіонів України;
- вжити заходів із залученням бюджетних та позабюджетних ресурсів щодо збільшення державними електронними ЗМІ обсягу мовлення українською мовою та тиражів преси, яка видається українською мовою в АР Крим.